

ISSN: 2146-1961

Yıldırım, S. & Buluç, A. (2022). Okul Öncesi Eğitimde Kültür Aktarımı: Kazakistan Örneği, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(47), 241-266.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3109>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KÜLTÜR AKTARIMI: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

Seyfullah YILDIRIM

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye, seyfiyildirim@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4543-6524

Ayşe BULUÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye, aysebuluc06@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7671-7997

Gönderim tarihi: 02.12.2021

Kabul tarihi: 113.02.2022

Yayım tarihi: 01.03.2022

Öz

Her devletin kendine ait bir eğitim sistemi olup kendi değerleri doğrultusunda hedef ve içerikleri belirlenmiştir. Kazak Türklerinin eğitim sisteminde de devlet politikasına uygun hedef ve içerikler belirlenerek bireylerin eğitimine çok küçük yaşta başlanmış, okul öncesi eğitim verilen kurumlarda çocuklar eğitilmiştir. Kazakistan eğitim sisteminin belirlenmesinde Kazakistan'ın tarihi ve kültürel yapısı etkili olmuş, Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği dönemlerinde yaşanan baskı, asimilasyon ve diğer değişimlerin etkisi eğitim sisteminde de görülmüştür. Bu dönemlerde tüm Kazak halkının Sovyet tipi bireylere dönüşmesi istenmiş ve eğitimde bu hedefi gerçekleştirecek politikalar uygulanmıştır. N. İliminskiy'nin Kazak eğitim sisteminde Kazak Türkçesinin ayrı dil olarak sunulması, Rusçanın eğitim dili olarak öğretilmesi, Rus okullarının açılması gibi etkileri olurken I. Altınсарın, Kazak eğitim sisteminin ve Kazak okullarının kurucusu kabul edilmiştir. Sovyet Birliği'nin dağılması ve 16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığın ilan edilmesiyle kökleri daha eski dönemlerde atılan Kazak eğitim sisteminde bazı değişiklikler olmuş, milli kültür bilincine yönelik hedef ve içerikler eğitim sistemine dâhil edilmiştir. Çalışmamızda Kazakistan hakkında genel bilgilere yer verdikten sonra Kazak eğitim sistemi ve okul öncesi eğitim ele alınmış, ardından Kazakistan genelinde ve Kazak anaokullarında kutlanan özel gün ve bayramların adına yer verilmiştir. Çalışma yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve doküman analizi yöntemiyle yapılmıştır. Rastgele seçilmiş Kazak katılımcılarla yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi sonucu Kazakistan okul öncesi eğitimindeki anlatı geleneği ve kutlamalara dikkat çekilmiş, bu tür faaliyetlerle kültür aktarımının eğitim aracılığıyla küçük yaşlarda başladığı ve çocukların bu faaliyetlere etkin katılarak kültürle iç içe oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kazakistan, kültür aktarımı, eğitim sistemi, okul öncesi eğitim.

CULTURAL TRANSFER IN PRE-SCHOOL EDUCATION: THE CASE OF KAZAKHSTAN

ABSTRACT

Each state has its own education system, and its goals and contents have been determined in line with its own values. In the Kazakh education system, goals and contents were determined in accordance with the state policy, and the education of individuals began at a very young age, and children were educated in pre-school education institutions. The historical and cultural structure of Kazakhstan was effective in determining the education system of Kazakhstan, the effects of oppression, assimilation and other changes experienced in the Tsarist and Soviet Union periods were also seen in the education system, in these periods, all Kazakh people were asked to turn into Soviet-type individuals and policies were implemented to achieve this goal in education. While N. Ilminskiy had effects such as giving Kazakh language as a separate language in the Kazakh education system, teaching Russian as the language of education, opening Russian schools, I. Altinsarin was accepted as the founder of Kazakh education system and Kazakh schools. With the end of the Soviet period and the declaration of independence on December 16, 1991, there were some changes in the Kazakh education system, whose roots were laid in earlier times, and the goals and contents for national cultural awareness were included in the education system. In our study, after giving general information about Kazakhstan, Kazakh education system and pre-school education were discussed, then the names of special days and holidays celebrated in Kazakhstan and in Kazakh kindergartens were given. The study was conducted using a semi-structured interview and a document analysis method. As a result of the evaluation of the interviews with Kazakh participants, attention was drawn to the celebrations with the narrative tradition in pre-school education in Kazakhstan, and it was determined that the transfer of culture through such activities began at a young age through education and that the children were intertwined with the culture by actively participating in these activities.

Keywords: Kazakhstan, culture transfer, education system, pre-school education.

GİRİŞ

Günümüzde bağımsız devletler, özerk yönetimler, kendi topraklarında farklı ülkelerin hakimiyeti altında bulunma ve başka ülkelerin vatandaşı olma gibi farklı şekillerde varlıklarını devam ettiren Türk toplulukları Türk Dünyası kavramıyla ifade edilmektedir. Tarihi birlikteliğimiz içinde akraba durumuna girdiğimiz ve kader birliği yaparak her şeyimizi paylaştığımız insanlar da bu dünyanın ayrılmaz bir parçasıdır (Yıldırım, 1998: 21-22).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinden olan Kazakistan, tarihi süreç içerisinde Deşt-i Kıpçak olarak da adlandırılmış olan Türkistan coğrafyanın en büyük paydaşdır. Günümüzde Orta Asya olarak adlandırılan coğrafyada; batısında ve kuzeyinde Rusya, doğusunda Çin, güneydoğusunda Kırgızistan, güneyinde Özbekistan, güneybatısında da Türkmenistan'a komşu alan bağımsız Türk cumhuriyetlerinden biridir (Eren ve Aleskerli, 2005: 239). Altın Orda devletinin dağılma sürecinde Şeyban ve Tokay Timur arasındaki mücadelelere bağlı olarak Deşt-i Kıpçak'ın doğu bölgesinde yaşayan topluluklar Kazak adıyla 15. Yüzyılın ortalarında Ebu'l-Hayr Han'ın yönetiminden ayrılmışlar ve tarih sahnesinde yerlerini almışlardır (Hayit, 2014: 7-8; Yorulmaz, 2013: 11). Kazak kelimesi anlam olarak Memlükler döneminde 1245 yılında hazırlanmış olan Arapça-Kıpçakça sözlükte "özgür, gezen" anlamlarında kullanılmıştır. Bağlı olduğu boydan, kabileden ayrılmış olan kişiler için bu kavram kullanılmıştır (Komekov, 2007: 50).

İlk Kazak devleti olarak kabul edilen Kazak Hanlığı, Canibek ve Kerey'in hanların Yedisu bölgesine yerleşmeleriyle tarih sahnesine çıkar. Diğer birçok devlet ve topluluklarında olduğu gibi Kazakların da 18. yüzyılın ilk yıllarına kadar olan tarihleri yaylak kırsal hayat yaşamalarından dolayı çok fazla bilinmemektedir (Yorulmaz, 2013: 1-12). Hanlıklar halinde yaşamış olan Kazaklar özellikle bir Moğol boyu olan Kalmuklar ile uzun süreli savaşları olmuş ve 18. yüzyıldan itibaren de Kazak yurdu Ruslar tarafından işgal edilmiş ve Çarlık Rusya'nın hâkimiyeti altına girmiştir (Uçar, 2009: 109). Çarlık Rusya döneminde belirli bir politika çerçevesinde Türk topluluklarının Hristiyanlaştırılması amacıyla misyonerlik faaliyetleri başlamıştır. Bu faaliyetlerin temelini eğitim teşkil etmektedir. Rus eğitim programıyla öncelikli olarak Türk topluluklarını ayırtırmak amaçlanmıştır. N. İlminskiy'nin görüşleri ve faaliyetleri çerçevesinde her bir topluluğa farklı Kiril alfabeleri hazırlanmıştır. Ayrıca İlminskiy Ural, Sibir, İdil bölgesinde yaşayan toplulukları özellikle de Kazakları Hristiyanlaştırmak için görevlendirilmiştir. Bu dönemde Rus okulları da açılmış, seçilmiş olan bazı Kazakların bu okullarda Rus kültür ve ideolojisine uygun bir şekilde yetiştirilmesiyle yerel bir aydın tipinin oluşturulması hedeflenmiştir (Adilbayev, 2002: 70; Yıldırım, 2018: 294).

Çarlık Rusya'nın yıkılmasından sonra da Sovyetler Birliği'nin hâkimiyeti altına girmiş olan Kazakistan'da bu dönemde baskı ve kültürel asimilasyon sistematik bir hal almıştır. Dil, din, kültür, kimlik vb. tüm alanlarda bir kimliksizleştirme ve "Sovyet insanı" yetiştirme çabası özellikle Stalin döneminde şiddetli bir şekilde uygulanmıştır (Kalenderoğlu, 2011: 170-197; Temur, 2011: 29-67). Kazakistan bütün işgallere, bilinçli açlık yoluyla uğradığı katliamlara ve acı tarihine rağmen tüm alanlarda ilerleme çabası göstermiş ve 16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir Kazakistan'ın ilk başkenti Almatı şehriken 1998 yılında ülkenin daha kuzeyinde yer alan Nur-Sultan (Astana) şehri başkent olmuştur (Gömeç, 2011: 104, 146; Güngör, 2020: 238).

Bağımsızlığını ilan eden bütün devletler, bağımlı oldukları yapının getirdiği ve dayattığı sistemlerden arınarak daha yerli ve daha milli sistemler oluşturmaya çalışmıştır. Sovyetler Birliği'nin bütün Türk coğrafyasına uyguladığı politika devletlerin sistemlerini de etkilemiştir. Kültürel bağları ortadan kaldırarak tek tip insan yetiştirmek isteyen Sovyetler Birliği ve onun öncesini oluşturan Çarlık Rusya; İslam karşıtlığı, tecrit, soykırım, Ruslaştırma, parçala, böl ve yönet politikalarını izlemiştir (Onay, 2002: 159). Bu politikalarla ekonomi, hukuk, eğitim gibi alanlarda zorunlu değişiklikler yaptırılmış, yeni sistemler oluşturulmuştur.

Kazakistan'ın eğitim sistemi elbette hem Çarlık hem de Sovyet Rusya döneminde yukarıda adı geçen politikalarından etkilenmiştir. Eğitimin tarihi seyrinde Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'nin uyguladığı İslam karşıtı derslerin müfredatı alınması, İslami derslerin müfredat dışı bırakılması, medreselerin kapatılması, Rusçanın eğitim dili olarak kullanılması, Rus okullarının açılması, geleneksel bağları güçlendirebilecek eserlerin yasaklanıp okutulmaması, Lenin ve Stalin'i öven eserlerin çok küçük yaşlarda çocuklara verilmesi, alfabe değişiklikleri gibi durumlarla karşılaşmıştır (Gömeç, 2011: 131-138). Kazakistan, Sovyetler Birliği'nden ayrıldığında Sovyetler Birliği'nin yaratmak istediği Sovyet tipi insana karşı milli bir tip oluşturarak milli ve kültürel yapısını korumak istemiş, Sovyetlerin eğitimi kullanması gibi Kazakistan da eğitimi kullanarak Kazak vatandaş tipini oluşturmak istemiş ve kendi eğitim sistemini düzenlemiştir (Zhumasheva, 2018; Demirci, 2020: 322-324; Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2007).

Devletlerin eğitim sistemleri okul öncesi eğitimden başlayarak eğitimin bütün kademelerini kapsamış, eğitimle vatandaşlar arasında ortak kültür ve milli birlik duygusunu oluşturarak hem devlet içi barış hem de dış tehditlere karşı birliğin oluşması sağlanmıştır. Bunun için de milli eğitim sistemlerinin hedefleri içerisinde özellikle dil, tarih, kültür ve değerler üzerinde durulmuştur (Zhumasheva, 2018: 1). Millet ve devletle canlılığını devam ettiren, bu canlılık süresince de milleti ve devleti yozlaşmış olmaktan koruyan kültürel kimlik şuurlu yöneticilerin elinde milletin ve devletin yararına kullanılmıştır (Özkan, 2009: 75). Sovyetler Birliği'nde ise yöneticilerin uygulamak istedikleri politikalarla milli kültür ve milli kültürle oluşan milli kimliğin yok edilmesi amaçlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin milli kültür ve milli kimliğe karşı uyguladığı politikalarla olan Rusçanın okullarda zorunlu hale getirilmesi, kendi çıkarlarına göre bir tarihin yazılması, milletlerin kültürel bağlarının kopartılması gayretine karşılık yeniden dirilen Kazakistan; Kazakça eğitimle, milli birlik ve beraberlik algısını oluşturacak tarihiyle, kültürel yapısı ve değerleriyle, bu değerleri aşılacak özel gün ve bayramlarıyla devletin idealize ettiği Kazak vatandaşını oluşturmayı amaçlamıştır. Çalışmamızda Kazakistan eğitim sistemi, eğitim sisteminde ilk basamağı oluşturan okul öncesi eğitim ve müfredat programı ele alınmıştır. Kazak vatandaşlarla yapılan görüşmelerin incelenmesiyle okul öncesi eğitimde kullanılan materyallerin kültür aktarımı ve devletin idealize ettiği vatandaş yetiştirmedeki rolünü tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bakımdan çalışma bireyin yetişmesinde ve milli kimliğinin oluşmasında eğitimin rolünü göstermesi açısından okul öncesi eğitimde uygulanan politikaların önemini gözler önüne sermiştir.

Kazakistan'da Eğitim

Kazakistan'daki eğitim uzun süre medreseler üzerinden yürütülmüş, 18. yüzyılda başlayan Rus işgali ve baskıları sonrasında eğitimde değişiklikler gerçekleşmiştir. Önce Çarlık Rusya'nın Türkler üzerinde uyguladığı politikalar Kazakistan coğrafyasında ve eğitim sisteminde etkili olmuştur. Çarlık döneminde dil ve eğitim politikalarının gelişmesi İlimskiy ile başlamış, Sovyetler Birliği'nde de Foucault ile devam etmiştir. Eğitimin en önemli araçlarından biri olan dil; Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği dönemlerinde iktidarı meşru kılmak, Rus dilini, tarihini ve kültürünü dayatmak, iktidarın idealize ettiği insan tipini oluşturmak için kullanılmış, bu doğrultuda Rus okulları açılmış, çeşitli tercüme yapılmış, iktidar ders kitapları aracılığıyla daha küçük yaşlardaki çocuklara kolayca benimsetilmiştir (Karabulut, 2009: 68-88).

Kazaklardaki eğitim faaliyetleri, Kazakların ilk öğretmen kabul ettikleri İbray Altın Sarın ile sistemli hale gelmiş, büyük yol kat etmiş hatta onun attığı temeller bugünkü Kazakistan eğitim sisteminin temellerini oluşturmuştur. Altın Sarın'ın bu faaliyetleri Çarlık'ın görevlendirdiği İlimskiy'i rahatsız etmiş ve İlimskiy Kazakların eğitim seviyelerinin düşük olması gerektiğini, eğitimin en aza indirgenmesiyle öz benliklerinden uzaklaşarak kolayca Ruslaştırılabileceklerini savunmuştur. İlimskiy ve Foucault'ın düşüncelerine karşı İbray Altın Sarın, Şokan Valihanov, Abay Kunanbayev gibi Kazak aydın ve eğitimcileri Kazak halkının eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiğini savunmuş, eğitim seviyesinin artması adına özellikle Rus edebiyatında yer alan ve olumlu görülen eserler çevrilerek ve uyarlanarak Kazak halkına verilmiştir (Kaplankıran, 2017: 35).

Kazak halkının eğitimle yükselmesini isteyenler Cedit hareketini başlatmış, bu hareketle sömürgecilik ve Ruslaştırma faaliyetlerine karşı direnç oluşturulmuştur. Ceditçilik, Rus işgaline, Hristiyanlaştırma ve Ruslaştırma çabalarına, kültür erozyonlarına karşı yenilikçi tavrıyla entelektüel özellik gösteren milliyetçi bir hareket olmuştur (Uçar, 2009: 328). Bu hareketin savunucuları bilimi önceleyip yeniliği savunurken alfabede de değişiklik istemiş, Çarlık rejimi onların önüne geçmek, İlimskiy'nin söylediği gibi Kazak halkının eğitim seviyesini en alt düzeyde tutabilmek için yine Kazakların içinde yer alan Hadimcileri karşı karşıya koymuş hatta İlimskiy ve taraftarları da Hadimcileri desteklemiştir. Hadimciler ve Ceditçiler kargaşası içinde olan milletin milli şuurunun uyanması Çarlık rejiminin de hedeflediği gibi gecikmiştir (Kaplankıran, 2017: 36).

Çarlık Rusya'dan sonra da baskı ve değişiklikler artarak devam etmiştir. Çarlık dönemindeki Hristiyanlaştırma politikası özellikle Marksist etkiyle dinsizleştirme politikasına dönmüş, okullarda ateizm derslerine yer verilmiştir (Alpay ve Beylur, 2020). Ruslaştırma faaliyetleri Sovyetler Birliği döneminde daha çok artmış, iktidar ve dönemin Lenin, Stalin gibi liderleri övülmüş, pek çok edebi ürün ya uyarlanmış ya da yeniden kurularak her yaşta bireye sunulmuştur. Sovyetler Birliği'nde dinsizleştirme politikasının yanında "Sovyet insanı" yetiştirmek amacıyla milli dili, milli kültürü ve İslam dinini yok etme faaliyetleri de artmıştır (Yıldırım, 2018: 294-295). Sovyetler Birliği döneminde rejim, kadınlara özgürlük vermek, eğitim hakkını ön plana çıkartmak ve okullar açmak suretiyle kendini meşru kılmaya çalışmış, okullarda kullanılan materyaller ile bunu desteklemiştir. Bütün Türk devletlerinin birbirinden farklı dili konuştuğunu ileri süren Sovyetler Birliği, parçala, böl ve yönet politikasıyla Türk devletlerini ayırdığı gibi dillerini de kültürlerini de ayırmış, 1926 yılında düzenlenen Bakü

Kurultay'ında Latin alfabesine geçişi desteklerken bunu Kiril alfabesine geçiş olarak kullanmış, daha sonraysa her devlet için ayrı bir Kiril alfabesi önermiştir (Buran, 2011: 317-320). Dil ve kültür üzerindeki bütün değişiklikler Kazakistan eğitim sistemine de yansımıştır. Kazakistan, Sovyetler Birliği'ne bağlı olduğu süre boyunca "Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin Eğitim Bakanlığı"nın hazırladığı programı uygulamış, bu programla Sovyetler Birliği'nin amaçları gerçekleştirilmiştir (Kaplankıran, 2017: 40).

Sovyetler Birliği döneminde bu program uygulanırken Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Kazakistan, tam bağımsızlık gayesiyle ekonomi, hukuk ve eğitim gibi alanlarda çalışmalar yapmış, eğitimin diğer alanlar için de etkili olduğu dikkate alınarak özellikle eğitim üzerinde durmuştur. Yeni eğitim sistemi daha milli olmakla beraber bir önceki sistemdeki gibi tek tip yaratma gayesi olmayan, aksine her öğrencinin kendi özelliklerini ortaya koyabileceği bir kapsamda geliştirilmiştir. Eğitim alanındaki düzenlemeler yeni anayasada yerini alarak uygulamaya geçirilmiş, eğitimle beraber diğer unsurlar da aktif hale getirilmiş ve geliştirilmiştir (Qurmanalina, Muqanova, Ğalimova ve İlyasova, 2007: 72).

Kazakistan eğitim sistemi "Eğitim Hakkında" adını taşıyan kanunla ifade edilmiştir. Eğitim sisteminin temel amaçları bilimsel ve kültürel eğitimi sağlamak, bireyleri topluma ve sosyal hayata kazandırarak toplumun ve ülkenin niteliğini arttırmak, vatan sevgisi ile devlet idealine uygun vatandaş yetiştirmek olarak karşımıza çıkmıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2007). Kazakistan'da eğitim okul öncesi gruptan başlayarak ilköğretim, temel ortaöğretim, ortaöğretim, ortaöğretim sonrası eğitim, yükseköğretim, lisansüstü eğitim kademelerinden oluşmuştur. "Eğitim Hakkında" kanununun 11. maddesinde Kazakistan eğitim sisteminin görevleri şu şekilde belirtilmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2007):

"1) Bilimsel ve pratik başarılar, ulusal ve evrensel değerler temelinde bireyin mesleki gelişimini amaçlayan nitelikli bir eğitim almak için gerekli koşulların oluşturulması;

2) Bireyin yaratıcı, manevi ve fiziksel yeteneklerinin geliştirilmesi, sağlıklı yaşam tarzının ve ahlakın güçlü temellerinin oluşturulması, bireyselliğin gelişimi için gerekli koşulları yaratma yoluyla bilginin zenginleştirilmesi;

3) Vatandaşlığı ve vatanseverliği öğretmek, vatanına – Kazakistan Cumhuriyetine olan sevgiyi, devlet simgelerine ve devlet diline olan saygıyı öğretmek, ulusal geleneklere saygı duymayı, anayasaya aykırı ve anti sosyal durumlara karşı olabilmeyi öğretmek;

4) Aktif sivil pozisyona sahip kişi yetiştirmek, Cumhuriyetin sosyo-politik, ekonomik ve kültürel hayatına katılma gerekçesini oluşturmak, bireyin haklarına ve görevlerine karşı bilinçli tutumunu öğretmek;

5) Ulusal ve dünya kültürünün başarılarına erişimi sağlamak; Kazak halkının ve ülkedeki diğer halkların tarihinin, gelenek ve göreneklerinin öğretilmesi; devlet dilinin, Rusça ve yabancı dillerin öğretilmesi;

- 6) Öğretmenlerin sosyal statüsünün yükselmesini sağlamak;
- 7) Eğitim kurumlarının özerkliğinin, bağımsızlığının genişlemesi, eğitim yönetiminin demokratikleşmesi;
- 8) Toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarını karşılayan ulusal eğitim kalite değerlendirme sisteminin işleyişi;
- 9) Mesleki eğitimin toplumun ve emek piyasasının değişen gereksinimlerine hızla adaptasyon olmasını sağlayan kredi, uzaktan, bilgi ve iletişim dâhil olmak üzere yeni öğrenme teknolojilerinin tanıtılması ve etkin kullanımı;
- 10) Genel eğitim, işbaşı eğitimi ve emek piyasası ihtiyaçları arasındaki bağlantıyı sağlayan ve herkese toplumda bilgi ve yeterliliğe dayalı kişisel potansiyellerinden en iyi şekilde faydalanmasını sağlayan yaşam boyu öğrenme sistemlerinin geliştirilmesi;
- 11) Eğitim, bilim ve üretim entegrasyonu;
- 12) Öğrencilerin mesleki motivasyonlarının sağlanması;
- 13) İşverenler ve diğer sosyal taraflarla aktif etkileşim yoluyla teknik ve mesleki eğitimin hızla gelişmesini sağlamak;
- 14) Özel eğitime ihtiyaç duyan kişilerin (çocukların) eğitimi için özel şartların oluşturulması.”

“Eğitim Hakkında” kanununun 11. Maddesinde yer alan 14 görev özetlenirse Kazakistan eğitim sistemiyle; bilgi ve yetenek donanımına sahip, millî ve manevî değerlere sahip çıkıp koruyan ve aktaran, vatana karşı görev ve sorumluluklarını bilip vatanını seven, hem bireysel hem de toplumsal alanda aktif olan, ulusal ve uluslararası düzeyde hem kendi adına hem de devleti adına başarılar elde edebilen, devletin resmi diliyle diğer dilleri de bilen, ülkenin eğitim alanından ekonomi alanına kadar çeşitli alanlarına katkı sunabilen nitelikli bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Kazakistan’da eğitim-öğretim faaliyetleri “Eğitim ve Bilim Bakanlığı”na bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu bakanlık da kendi içinde alt bakanlıklara ayrılmış ve “İbray Altınсарın Millî Eğitim Akademisi” okullara ait programların hazırlanmasında görevlendirilmiştir. Kazakistan’daki eğitim haftanın altı günü, yılın dokuz ayı dört dönem halinde devam etmektedir (Kaplankırın, 2017: 42-44).

Kazakistan’da Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, çocuğun kişisel özellikler kazanmasını ve bu özelliklerin geliştirilmesini hedefleyen, 0-7 yaş aralığını kapsayan eğitim süreci olarak karşımıza çıkmıştır. Okul öncesi eğitim sürecinde, çocuğa içinde bulunduğu toplum ve kültüre uyum sağlamasına yardımcı olacak, millî eğitim sisteminin öngörüp idealize ettiği Kazak vatandaşını oluşturacak, millî kültür ve kimliğini tanımasını sağlayacak kodlar aşılınarak istendik davranışların oluşturulması, iletişim becerilerinin ve motorsal hareketlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Okul

öncesi eğitimle çocuk üst eğitim kurumlarına hazırlanmakla beraber kendisini keşfederek özel ilgi alanlarına yönlendirilmiştir (Bolatova, 2019: 56).

Kazakistan'da eğitimin ilk basamağını okul öncesi eğitimidir. Okul öncesi eğitim 20. yüzyılla beraber gelişim göstermiştir. Kazakistan sahasında okul öncesi eğitimin gelişmesinin temelinde Sovyetler Birliği'nin ve onun uyguladığı politikaların etkisi gözlemlenmiştir. Kadınlara getirilen özgürlükle kadınların da çalışma hayatına katılması istenmiştir. Kadının çalışma hayatına katılmasının nedeni sadece çalışma özgürlüğü olmamış, eşini savaşa gönderen kadın çalışma hayatına bir özgürlük olarak değil bir mecburiyet olarak dâhil olmuştur. Ekonomik sebeplerle evinden ayrılan kadın çocuğunu emanet edecek bir kurum aramış ve okul öncesi eğitim kurumları bu ihtiyacı karşılamıştır (Ermanova, 2017: 15-16). Kazakistan'daki okul öncesi eğitimin tarihi seyrine bakıldığında kadına verilen çalışma özgürlüğü ve savaş etmenleri ile kurumlaşmanın, öğrenci sayısının ve talebin arttığı görülmüştür.

Kazakistan'da okul öncesi eğitim kurumu olan anaokulu ilk defa O. D. Muhlya tarafından 1917 yılında açılmış ve ilerleyen dönemlerde anaokullarının sayısında artış görülmüştür. Kazakistan eğitim sisteminde yer alan okul öncesi eğitim kurumları üç dönem içerisinde ele alınarak incelenmiştir. İlk dönemi II. Dünya Savaşı'ndan önceki yıllar (1930-1940) oluşturmuştur. Bu süreçte okul öncesi eğitim kurumları yeni yeni tanınmış, pedagojik ve metodolojik çalışmalar yürütülmüştür. İkinci dönemi II. Dünya Savaşı yılları (1941-1945) oluşturmuştur. Savaş sürecinde eğitim devam etmekle beraber savaştan kaçan kadın ve çocukların ülkeye gelmesiyle öğrenci sayısında artış görülmüş, savaş yılları olmasına rağmen okul öncesi eğitim kurumları daha fazla gelişme göstermiştir. Üçüncü dönem II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yılları kapsamıştır. Savaş sebebiyle gelen kadın ve çocukların tahliyesi ile nüfus düşmüş, nüfusa bağlı olarak da okul öncesi eğitimde yer alan öğrenci sayısı azalmıştır. İlerleyen yıllarda daha sistematik bir hal alan Kazak okul öncesi eğitim kurumlarına talep giderek artmıştır (Ermanova, 2017: 15-21; Zhumasheva, 2018: 26-27).

1960'tan sonra savaş ortamının ortadan kalkması, teknolojik gelişmeler, eğitim alanında yapılan çalışmaların artması okul öncesi eğitimi daha da iyileştirmiş, fakültelerde okul öncesi eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirecek bölümler açılmıştır. 1991 yılında Kazakistan'ın bağımsız olmasından sonra diğer kademelerde olduğu gibi okul öncesi eğitim kademesinde de yasal temeller oluşturulmuştur. Anayasa, "Diller Kanunu" ve "Eğitim Hakkında" kanunu bu temellerin başında gelmiştir (Zhumasheva, 2018: 27).

Gerekli kanunlarla yasal temelleri oluşturulan okul öncesi eğitimle, çocuğun hem okul sürecine hazırlanması hem de çeşitli donanımları kazanması hedeflenmiştir. Okul öncesi eğitimle sağlanan gelişim, ulusal kalkınma stratejileriyle yakından ilişkili görülmüş ve söz konusu eğitim hem çocuk hem de ülkenin geleceği için önemli görülmüş, temel amaç kişilik oluşması ve kişiliğin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Eğitim sürecinde sağlık, iletişim, fiziksel gelişim, kişisel gelişim gibi alanlara yönelimler görülmüş ve bunlar kanunla belirtilmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2007).

Kazakistan'da hem devlet politikası ile okul öncesi eğitime önem verilmesi hem de ailelerin çocuklarının iyi bir eğitim alarak gelişmelerini istemeleri okul öncesi eğitime yoğun talep oluşturmuştur. Hem devlet kurumlarıyla hem de özel kurumlarla yürütülen okul öncesi eğitiminde maddi açıdan devlet okullarının talep edilmesi ve var olan kurumların bu taleplerin bütününe karşılamakta yetersiz olması sebebiyle "sıra" problemi oluşmuştur. Çocuğunu devlet kurumuna vermek isteyenler yer olmadığı için sıraya alınmış, sıra kendilerine gelene kadar çocuklarını özel kurumlara vermiş, özel kurumlardaki ihtiyaçlar devlet tarafından karşılanarak aileye ekonomik destek sağlanmış ve "Balapan" adı verilen destek programı geliştirilmiştir (Bolatova, 2019: 58). Ailelerin talebi, devletin uyguladığı politikalar ve geliştirdiği programlar okul öncesi eğitime verilen önemi göstermiştir.

Programlarda Kazakça eğitime dikkat çekildiği gibi ülkenin çok uluslu yapıya sahip olmasından kaynaklı diğer kültürlerin de öğrenilmesi, diğer kültürlere saygı duyulması hedefleri de maddeler arasında yerini almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016). İletişim alanında alt başlık olarak yer alan dilsel eğitimde Kazakçanın yanında Rusça ve İngilizceye de dikkat çekilerek üç dilli eğitim önerilmiş, okul öncesinde de üç dilli eğitimin uygulanması adına gerekli çalışmalar başlatılmıştır. Çok uluslu yapının olduğu bölgelerde ulus temsilcilerinin tercih ettiği dilde eğitim görülmesinde sorun görülmemiştir ve eğitim dili "Diller Kanunu"nuyla belirlenmiştir (Zhumasheva, 2018: 48-51).

Kazakistan'da Okul Öncesi Eğitim Programı

Her devlet kendi politikaları doğrultusunda eğitim sistemi ve bu sisteme bağlı müfredat adı verilen eğitim programları oluşturmuştur. Devletin idealize ettiği vatandaş tipi, programların hedef ve içeriklerinin belirlenmesinde esas noktayı oluşturmuştur. Kazakistan eğitim sisteminde de bu unsurlar dikkat çekmiştir. Bağımsızlığın ilanından önce daha çok Sovyetler Birliği'nin etkisinde olan eğitim sistemi bağımsızlıkla beraber daha milli karakter kazanmış, Sovyetler Birliği'nin yok etmek istediği kültürel değerlere daha çok önem verilmiş, dil politikası sadece Rusça ile sınırlı kalmayıp dünya dili haline gelen İngilizcenin öğrenimi konusu da program başlıklarına dâhil edilmiştir. Eğitim programının belirlenmesinde "Eğitim Hakkında" kanunu etkili olmuştur (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2007).

Okul öncesi eğitim genellikle 1-6 yaş arasındaki çocuklara verilmiş olup eğitim programları yaş aralığına göre üç gruba ayrılmıştır. İlk grubu "Alğaşqı Qadam" (İlk Adım) programı oluşturmuştur. İlk programda 1-3 yaş aralığındaki çocuklara iletişim becerilerini kazandırmak ve motor hareketleri geliştirmek amaçlanmıştır (Tak To Ent Metodik Kumbara, 2009). İkinci grubu "Zerek Bala" (Zeki Çocuk) programı oluşturmuştur. İkinci programın hedef kitlesi 3-5 yaş aralığındaki çocuklar olup bu çocukların kişisel ve fizyolojik gelişmelerine katkı sağlamak; iletişim, sosyalleşme, yaratıcılık gibi alanlarda gelişmeleri amaçlanmıştır. Bu programda bilişsel gelişim de dikkate alınmış, gerekli düzeyde bilgi aktarımı içeriğe eklenmiştir (İnforuk, 2010). "Biz Mektepke Baramız" (Biz Okula Gidiyoruz) programı, okul öncesi eğitim için hazırlanmış programların son aşamasını oluşturmuştur. Bu programla 5-6 yaş aralığındaki çocukların bir sonraki eğitim basamağına hazırlıklarının tamamlanması yönünde içerikler oluşturulmuş, çocukların sağlık, iletişim, bilgi ve yaratıcılık alanlarında gelişmeleri hedeflenmiştir (İnforuk, 2016).

Okul öncesi eğitim programları üç grupta toplanmış olsa da ortak amaçları çocuktaki kişilik oluşumunu ve gelişimini desteklemek olmuştur. Bu doğrultuda “Alğışçı Qadam”, “Zerek Bala” ve “Biz Mektepke Baramız” programları “sağlık hizmeti”, “iletişim ve dil”, “bilgi”, “yaratıcılık” ve “sosyal” alanlardaki yetkinliklerin kazanılması ve geliştirilmesi için oluşturulmuştur (İnforuk, 2016). “Eğitim Hakkında” kanununun alt maddelerinde yer alan “Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Standart Müfredatının Onaylanması Hakkında” bölümünde müfredatın amaçları şu şekilde açıklanmıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016):

“1. Programın amacı: Okul öncesi çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi için uygun ve güvenli eğitim koşulları yaratmak, çocukların yaşına ve bireysel yeteneklerine uygun olarak bilgi, beceri ve yeteneklerin, manevi ve ahlaki değerlerin oluşumu; geleneklere ve evrensel değerlere dayalı vatanseverlik ve hoşgörü eğitiminin yanı sıra çocukların sosyo-psikolojik, kişisel, irade, fiziksel ve entelektüel hazır bulunuşluklarının oluşumu,

2. Programın amaçları: Çocuğun yaşamını ve sağlığını ve sosyalleşmesini koruyan maddi ve mekânsal bir gelişim ortamı oluşturmak, okul öncesi eğitimin sürekliliği ve devamlılığı ilkelerini sağlamak, eğitimin entelektüel, sosyal ve kişisel amaçlı entegrasyonunu sağlamak çocukların gelişimi; teknolojinin kullanımı, eğitimi, geliştirilmesi ve yetiştirilmesinde görev birliğinin sağlanması, okul öncesi organizasyon, okul ve ailenin ortak işbirliği, okul öncesi çocukların eğitiminde ebeveynlerin ihtiyaçlarının karşılanması.”

Kazakistan eğitim sisteminde yer alan genel okul öncesi eğitim müfredatı tablosu şu şekildedir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2012):

Tablo 1. Genel Okul Öncesi Eğitim Müfredatı

No	Eğitim alanları / Organize eğitim faaliyetleri	Yaş grubu				Okul öncesi grup (sınıf) (5 yıldan itibaren)
		Erken yaş grubu (1 yaşından itibaren)	Küçük grup (2 yaşından itibaren)	Orta grup (3 yaşından itibaren)	Yetişkin grubu (4 yaşından itibaren)	
1	"Sağlık"	3	3	3	3	3
	Beden Eğitimi	3	3	3	3	2,5
	Güvenli davranışın temelleri	-	-	-	-	0,5
2	"İletişim"	1	1	2	2,5	5
	Konuşma gelişimi	0,5	0,5	1	1	1
	Kurgu	0,5	0,5	0,5	1	1
	Okuryazarlığın temelleri	-	-	-	-	2
	Rus Dili	-	-	0,5	0,5	1
3	"Bilgi"	1	2	2,5	2,5	2,5
	Matematiğin temelleri	-	-	1	1	1
	Duyusal	0,5	0,5	-	-	-
	Montaj	-	0,5	0,5	0,5	0,5

	Doğa Bilimleri	0,5	1	1	1	1
4	"Yaratıcılık"	2	3	3	3,5	5
	Çizim	0,5	1	1	1	1
	Heykel	0,5	0,25	0,25	0,5	1
	Yapıştırma	-	0,25	0,25	0,5	1
	Müzik	1	1,5	1,5	1,5	2
5	"Toplum"	-	-	0,5	0,5	1,5
	Kendini tanıma	-	-	-	-	1
	Çevre ile tanışma	-	-	0,5	0,5	0,5
6	Organize eğitim faaliyetinin süresi	7-10 dakika	10-15 dakika	15-20 dakika	20-25 dakika	25-30 dakika
7	Haftalık çalışma yükünün hacmi	7s	9	11	12	17
8	Değişken bileşen	-	-	1	2	3
9	Diğerleri	7	9	12	14	20

Okul öncesi eğitim müfredatında öğrenciye kazandırılması istenen hedef ve içerikler beş ana başlık altında toplanmış, çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerine göre farklı düzeylerde dağılım oluşturulmuştur. "Sağlık" alanındaki dağılım bütün yaş grupları için aynı yoğunluğa sahipken zihinsel gelişimin ön koşulu olduğu "bilgi" alanının yoğunluğu yaş grubu arttıkça artmıştır. Çocukların, toplumun bir parçası olarak bu parçayla kaynaşabilmeleri, kendisini ve çevresini, çevreyle beraber kültürünü tanıması adına müfredata yerleştirilen "toplum" başlığını ilk iki grupta hiç yer almamıştır. Bireyin yaş ve benlik düzeyi arttıkça bu alanda da artış olmuştur. Müfredat içinde bütün yaş gruplarında var olan, özellikle son yaş grubu için bütün alanlardan daha çok odaklanılan alan "iletişim" ve "yaratıcılık" olmuştur. "iletişim" ve "yaratıcılık" alanları, kullanılan materyalleriyle ve çıktılarıyla kültür aktarımının belirgin olduğu alanlar olarak karşımıza çıkmıştır. Çalışmamızda da özellikle "iletişim", "yaratıcılık" ve "toplum" alanları ele alınmıştır.

YÖNTEM

Kazakistan'da okul öncesi eğitimde kültür aktarımının varlığını tespit etmek için bir gözlem grubu oluşturulmaksızın, dışarıdan bakıldığında olguların gözlemlenebildiği, katılımcılara yönlendirilen sorularla durum analizinin yapıldığı, tümevarımın mümkün olduğu modellerden tarama modeli kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Tarama modellerinden de anlık durumların ve süreç içerisindeki değişimlerin tespiti için tekil tarama modelinin kullanımı tercih edilmiştir (Karasar, 2005: 79-80). Yarı yapılandırılmış görüşme modeli ve doküman analizi kullanılarak, böylelikle önce Kazakistan eğitiminin tarihine ve gelişimine değinilmiş daha sonra Kazakistan eğitiminin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitim, bu eğitimin uygulanması için devlet tarafından hazırlanan müfredatlar incelenerek doküman analizi yapılmıştır. Müfredatın incelenmesi sonucu oluşturulan sorular, konuyla ilgili katılımcılara iletilmiş ve onlardan gelen cevaplar doğrultusunda çalışma hazırlanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmamızda Kazakistan'da okul öncesi eğitimde kültür aktarımının varlığı tespit edilmek istenmiş, bu amaçla sosyal medya üzerinden rastgele seçilmiş, okul öncesi eğitimini tamamlamış 28 kişi çalışmamızın katılımcısı olmuş ve örnekleme oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan katılımcılara sorular yönlendirilmiş, katılımcıların vermiş oldukları cevaplar da daha öncesinde literatür taramasıyla elde edilen bilgiler doğrultusunda yorumlanmıştır.

Çalışma grubunda 28 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcılardan 5'i öğretmen, 5'i ev hanımı, 1'i lojistik uzmanı, 1'i doktor, 1'i avukat, 1'i filolog olmak üzere farklı meslek gruplarından 14'ü çalışandır. Diğer 14 katılımcı şu an hâlâ öğrenim görmektedir. Çalışan grupta yer alan katılımcılar kendi çocukluklarından, okul öncesi aldığı eğitimlerinden, varsa başta kendi çocuğu olmak üzere yakınlarındaki çocukların okul öncesi eğitimine karşı var olan gözlemlerinden hareketle sorulara cevap vermiştir. Öğrenci olarak çalışma grubunda yer alan 14 öğrenci kendi öğrenciliklerinden ve kendi gözlemlerinden hareketle soruları cevaplamıştır.

Veri Toplama Araçları

Kazakistan'da okul öncesi eğitimde kültür aktarımını tespiti için öncelikle müfredat ve program incelemesi yapılarak nicel veri toplama araçlarından biri olan doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesiyle elde eden verilen gerçek hayattaki durumunu görmek ve daha somut veriler elde etmek amacıyla çalışma grubunu oluşturan 28 katılımcıya gönderilen soru formlarıyla da veriler toplanmıştır. Sorular halkbilimi ve kültür aktarımıyla ilgili çalışmalarda kullanılan sorulardan oluşturulmuştur.

Soru formlarında katılımcıların adları, soyadları, meslekleri ve yaşları sorulmuş daha sonra çalışmamızın ana konusuna veri sağlayacak sorulara geçilmiştir. Öğretmen ve ebeveyn konumunda olan katılımcılara araştırmamızla ilgili 8 soru yöneltilirken okul öncesi eğitimini tamamlamış öğrenci konumundaki öğrencilere 10 soru yöneltilmiştir. Öğretmen ve ebeveynlere yöneltilen sorular öğrencilerin gözlemlenmesi ile yanıtlanabilecek sorulardan oluşurken öğrencilere yöneltilen sorular yaşanmışlıklarla cevaplanabilecek sorulardan oluşmuştur. Bu sorularla Kazakistan'da kutlanan önemli gün ve bayramlar, bu bayramlarda bireylerin neler yaptığı, okulların özellikle de okul öncesi eğitim kurumlarının neler yaptığı, nasıl bir kutlama düzenledikleri; kültür aktarımının varlığını tespit etmek amacıyla ders esnasında masal, hikâye, türkü ve şarkı gibi halkbilimi ürünlerinin kullanılıp kullanılmadığı, kullanılıyorsa bunların neler olduğu sorulmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışma grubunda yer alan ve rastgele seçilmiş 28 katılımcıyla iletişim kurulmuştur. 14 Mayıs 2021 ile 16 Haziran 2021 tarihleri arasında iletişime geçilen 28 katılımcıya Instagram, WhatsApp ve Google Formlar aracılığıyla soru formları gönderilmiş ve cevaplar kaydedilmiştir. Çalışmada etik sakınca bulunmadığına dair Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 02 sayılı kararı ile onay alınmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar; “bayram ve özel gün adları”, “okul öncesi eğitim kurumlarında kutlanan bayram ve özel günler”, “katılımcıların bu günlerde neler yaptıkları ve bu günleri nasıl kutladıkları”, “okul öncesi eğitimde yer alan öğretmenlerin kutlanan günler için öğrencilerle yaptıkları ve öğrencilere verdiği görevler”, “okul öncesi eğitimde öğretmenler ve veliler tarafından çocuklara okunan ve anlatılan masallar ve hikâyeler” ve “okul öncesi eğitimde öğretmenler ve veliler tarafından çocuklara söylenen ve söylenen şarkılar” gibi başlıklar altında toplanmıştır. Toplanan bu veriler, doküman analizi sonucu müfredat ve programlarda tespit edilen kültür aktarımı unsurlarıyla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Kazakistan’da Okul Öncesi Eğitimde Kültür Aktarımı

Ziya Gökalp’in “Hars yalnız bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî muakalevi, bediî, lisanî, İktisadî ve fennî hayatlarının ahenkdâr bir mecmuasıdır.” diyerek tanımladığı kültürü (Gökalp, 1970: 30), Mümtaz Turhan şöyle tanımlamıştır (1969: 56):

“Kültür, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki toplum içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umûmi atitüt, görüş ve zihniyetleriyle her nevi davranış şekilleridir. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden husûsi bir hayat tarzı temin eder.”

Tutum, davranış ve inançların nesilden nesle aktarılmasında da rol oynayan kültür; ortak inanç, karşılıklı anlaşmalar, duygusal bağ, anlaşma ve iletişimi sağlayacak ortak dil, toplumların düşünce ve davranışlarıyla oluşan gelenek ve göreneklerden, kısaca yaşama ait devamlılık arz edip içinde bulunduğu milletin kimliği oluşturacak bütün unsurların birleşmesinden oluşmuştur (İşinibilir, 2010: 15). Çok geniş bir coğrafyada temsil edilmiş olan Türk kültürü birçok milleti hem etkilemiş hem de onlarla etkileşime girmiştir. Tarih sahnesine çıktığı andan itibaren Türk kültürünün üretilen ve istif edilen, özgün ve zengin bir belleği mevcuttur (Yeşil, 2015: 10). Kültürel bellek durağan bir şekilde kalmayıp iklim, coğrafya, zaman vb. unsurlarla değişen ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden şekillenmiştir (Yeşildal, 2019: 190). Toplumlar belleklerini sadece sözlü aktarım esnasında bağlama göre ve belirli bir plan olmaksızın aktarmanın yanında, kendini tanımlayan ve ayırt edici özelliğini gösteren kültürel unsurları nesillerin yetişmesi sürecinde planlı bir şekilde eğitim müfredatlarına da eklemiştir. Eğitimin ilk parçası olan okul öncesi eğitimde de bu politikalara ve kültür aktarımına yer verilmiştir.

Bağımsız bir devlet olmadan önce Sovyet hâkimiyeti döneminde diğer Türk topluluklarında olduğu gibi yaşayan Kazak Türklerinin de milli kimliği çağrıştıran her türlü kültürel unsurlarını yaşamalarına ve yaşatmalarına yasak getirilmiştir. Sovyet yönetimi özellikle eğitim çağının başlangıcından itibaren yetişme sürecinde olan bireyleri kendi ideolojisi ve stratejik hedefi doğrultusunda uygun bir eğitim politikası belirlemiştir. Amaçları doğrultusunda Kazak Türklerinin özellikle Çarlık Rusya karşısında başlatmış oldukları bağımsızlık mücadeleleri Kazak boylarının kendi aralarındaki çekişmelerden ibaret olarak gösterilmiştir. Yapılan her türlü resmi yayında Kazak yurdunun

Çarlık Rusya tarafından işgal edilmediğini aksine Kazakların kendi iradeleriyle yani gönüllü olarak Rus idaresine girdikleri şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Çarlık Rusyasına karşı mücadele eden Kenesarı gibi kişiler hakkında araştırma ve yayın yapmak yasaklanmıştır. Sovyetler Birliği döneminde Alaş Orda hareketi ve bu hareketin öncüleri, 1930'lu yıllarda uygulanan bilinçli açlık, 1937 yılından başlayarak Türk dünyasındaki aydınların sürgün edilmesi ya da ortadan kaldırılması, 1950'li yıllardan itibaren Kazak topraklarının Slav nüfusa açılarak onların yerleştirilmesi gibi hadiselerden bahsetmek yasaklanmış ve bunlardan bahsedenerler "halk düşmanı" ilan edilmiştir (Buran, 2011: 311-343; Dilek, 2019: 29-74; Kara, 1997: 41)

Okul öncesi eğitim programları hazırlanırken öncelikle hedef kitlenin ihtiyaçları ve yaşı dikkate alınmış, ardından da programın uygulandığı devletin istek ve ihtiyaçları dikkate alınarak iki taraf için de en olumlu programlar oluşturulmuştur. Programlardaki esas amaç çocuğun gelişimsel özelliklerini tamamlayarak, iletişim becerileri kazanarak sağlıklı bir biçimde üst eğitim seviyesine ulaşmasıdır. Örtük hedefler de programa dâhil edilmiş, devletin geleceği için idealize ettiği vatandaşın yetiştirilmesi için eğitimin bütün kademelerine dikkatle yaklaşmıştır. Pek çok davranışın küçük yaşlarda kazanıldığı dikkate alındığında okul öncesi eğitim istendik davranışların oluşturulması yolunda ilk adımı oluşturmuştur. Kazakistan eğitim sisteminde de hem programdan hem de çocuklardan istenen çıktılar bilginin yanında kültür olgusunun varlığına da işaret etmiştir.

Kazakistan'da okul öncesi eğitim için hazırlanan programda çocukların olumlu yönde sosyalleşerek topluma dâhil olmaları, dâhil olma sürecinde sosyo-kültürel normların farkına varmaları amaçlanmıştır. Aile, toplum ve devlete özgü değerlerin farkına varması istenen çocuğun sosyal becerilerini geliştirmekle beraber gelenek ve görenekleri de öğrenmesi hedeflenmiştir. Öğretilmesi hedeflenen davranışlar için beş temel alan karşımıza çıkmış ve bunların hepsi ilgili kanunda belirtilmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016). Toplum, sağlık, iletişim, bilgi ve yaratıcılık alanları ayrı ayrı "eğitim alanı" olarak görülmüş ve her biri için hedef yeterlilikler açıklanmıştır. Sağlık alanındaki yeterlilikleri çocuğun sağlığı, güvenliği, motor becerileri oluştururken bilgi alanında da daha çok bilişsel yeterlilikler yer almıştır. Bu iki alanda değer aktarımını sağlayan kültür olgusu açık bir şekilde yer almamıştır. Diğer üç alan birbiriyle daha iç içe olmakla beraber onların yürütülebilmesi için de sağlık ve bilgi şartı aranmıştır.

Kültür aktarımının görüldüğü alanlardan birisini yaratıcılık oluşturmuştur. Burada yaratıcı yeterlilik ön plandayken çocuğun müzik ve sanatla ilgilenmesi, bu alanlara ilgili deneyim ve bilgi edinmesi hedeflenmiştir. Alan içerisinde yer alan "sanat eserlerine ve halk sanatına karşı tutumlarını ifade etmelerini sağlar" (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016) maddesi bu alanın halkla, doğal olarak da kültürle olan ilişkisini ortaya koymuştur ki sanat da kültürün bir ürünü olarak karşımıza çıkmıştır. Kültür aktarımının yoğun olarak görüleceği bir diğer alan da sosyal çevreden meydana gelen toplum olmuştur. Bu alanda davranış şekilleri, yetenekler, yetişkinlerle ve akranlarla yapılacak faaliyetler, kültürel değerler ve bunları anlama gibi yeterlilikler yer almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016). Dikkat edilirse alana ait yeterliliklerin içeriğini kültür unsurları oluşturmuş ve özellikle sosyal faaliyetler aracılığıyla kültür aktarımı bu alanda yoğun bir şekilde karşımıza çıkmış, "Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Kazakların kültürel değerlerini anlamak" maddesi de bu görüşlerimizi desteklemiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016).

İletişim alanı içinde çocuğun ana dilde ve diğer dillerde iletişim kurabilmesi, dilin kelimelerini ve kurallarını kavrayabilmesi gibi iletişimsel ve dilsel yeterlilikler yer almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016). Dil unsurunun yer aldığı bu alanda çeşitli yöntem ve içeriklerle kültür aktarımı gerçekleştirilmiştir. İletişimsel yeterlilikle, çocukların Kazak halk kültürü ile tanışarak gelenek ve göreneklerin icra edildiği etkinliklerde yer almaları, hem bu etkinliklerde hem de diğer iletişim alanlarında kendilerini rahatça ifade edebilmeleri hedeflenmiştir.

Program Örneklerinden Hareketle Kültür Aktarımı

Okul öncesi eğitim kurumlarında kültür aktarımının bilinçli yapıldığı, “Eğitim Hakkında” kanununun ilgili bölümlerinde açık ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Yaş aralığına göre gruplara ayrılan okul öncesi eğitimde “Alğaşqı Qadam” programında daha çok motorsol hareketlerin gelişimi üzerinde durulurken “Zerek Bala” programı ile kültür unsurları eğitimde yer almaya başlamış, “Biz Mektepke Baramız” programında iletişim ve toplum alanlarına dair hedef ve içeriklerin artmasıyla kültür aktarımı da artmıştır. Aşağıda “Eğitim Hakkında” kanununun okul öncesi eğitim için hazırlanmış olduğu “Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Standart Müfredatının Onaylanması Hakkında” bölümünde yer alan ve 6-7 yaş aralığıyla okul öncesi eğitimin son grubunu oluşturan öğrenciler için “toplum” alanında hazırlanmış bir program örneği yer almıştır. Söz konusu programın yorumlanmasından sonra “Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişim Yöntemleri” adlı çalışmadan alınmış, dil gelişimi için kültür ürünlerinin önerildiği bir program örneğine yer verilmiştir.

Tablo 2. Tarihin Sayfaları (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016)

Bölüm 3. Tarihin Sayfaları	
Alt bölümler	Öğrenme hedefleri
3.1 Sanat ve kültür	0.3.1.1 Çizimler ve sözlü talimatlar temelinde Kazak yurdunun yapısı ve içyapısı ile ilgili temel kavramların oluşturulması
	0.3.1.2 Kazak milli yemekleriyle ilgili kavramların oluşumu
	0.3.1.3 Ulusal kostümler hakkında bir anlayış oluşturmak
	0.3.1.4 Kazak halkının gelenek ve görenekleri hakkında fikir oluşturma
	0.3.1.5 Ulusal mutfak ile ilgili kavramların oluşumu: boursak, beşparmak, kefir, naurız koje
	0.3.1.6 Kazak hareket oyunlarını oynamayı öğrenme: ask (aşık), halat çekme, atkı atma, yarış, tenge alma, kaldırma
	0.3.1.7 Kazakistan Cumhuriyeti tatilleri ile ilgili kavramların oluşumu (8 Mart, Bağımsızlık Günü, Şehir Günü, 1 Mayıs, 9 Mayıs)
3.2 Bağımsız Kazakistan	0.3.2.1 Devlet sembolleri hakkında bilgi oluşumu
	0.3.2.2 Elleriniz göğsünüzde bir sırada durmayı öğrenin
	0.3.2.3 Kazakistan Marşı'na eşlik ederek dinleme becerilerinin geliştirilmesi
	0.3.2.4 Ülkenin adı ile ilgili kavramların oluşumu (Kazakistan)
	0.3.2.5 Kazakistan'ın başkenti (Astana), Kazakistan Cumhurbaşkanı hakkında kavramların oluşumu
	0.3.2.6 Yaşadığı şehrin adı hakkında bir fikir oluşturur
	0.3.2.7 Yaşadığı şehrin manzaraları hakkında bir fikir oluşturur (sinemalar, tiyatrolar, parklar, müzeler)

“Biz Mektepke Baramız” adıyla 6-7 yaşlarındaki çocuklara hitap eden programdan örnek aldığımız “Tarihin Sayfaları” bölümü okul öncesi eğitimde kültür aktarımının varlığını göstermiştir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde

“Kazak yurdunun yapısı ve içyapısı”, “Kazak milli yemekleri ve ulusal mutfak”, “ulusal kostümler”, “Kazak halkının gelenek ve görenekleri”, “Kazak çocuk oyunları”, “Kazakistan’daki bayram ve tatiller”, “Kazakistan’ın sembolleri”, “yaşanılan şehrin adı” ve “yaşanılan şehrin yapısı” içeriklerinden oluşan öğrenme hedefleri doğrudan kültürle ilişkilendirilmiştir.

Mümtaz Turhan’ın yukarıda vermiş olduğumuz tanımında maddi ve manevi unsurların, toplumun değer verdiği kavram, düşünce, davranış ve eşyaların kültürü oluşturduğu ifade edilmiştir (1969: 56). Programda gördüğümüz hedefler de maddi ve manevi değerlere işaret ederek kültürün alt parçalarından oluşmuştur. Çocukların yaşadıkları ülke hakkında bilgi edinmeleri, ülkenin maddi unsurlarından olan yemek kültürünü öğrenmeleri, yine kültüre ait geleneksel kıyafetlerden haberdar olmaları ve çeşitli kutlamalarda bu kıyafetleri kullanmaları, gelenek ve görenekleri hem ders sürecinde duymaları hem de çeşitli faaliyetlerle bazen kutlamalarda bazen de diğer faaliyetlerde bunları oyun şeklinde icra etmeleri, devletin bayram olarak kutladığı günlerde etkinliklerde yer almaları ve günün anlam ve öneminden haberdar olmaları, ülkeye ait sembolleri ve sembollerin genel anlamlarını öğrenmeleri topluma ait kültürün eğitim aracılığıyla aktarıldığını göstermiştir. Programda yer alan diğer bölümlerdeki hedefler de buldukları alan doğrultusunda dolaylı olarak ya da doğrudan kültürle ilişkilendirilmiş, öğrenme hedefleri çocukların topluma ait oluşları, topluma uyum sağlayabilmeleri, bu uyum sürecinde de kültürden haberdar olmaları üzerine kurulmuştur.

Tablo 3. Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişim Yöntemleri (Rusnauka, 2016)

No	Konu Başlıkları	Hafta	Denetçi İçin Dersler		Görev Türü (Açıklama)		(90 saat)
					Öğretmen İçin	Öğrenci İçin	
1	"Dil okuma metodolojisi" "Anlamli okuma pratiği" dersinin önemli bir parçası. Etkileyici okuma kursunun amacı, görevleri ve önemi		1	1	Okuma ve anlamlı okuma arasındaki farkı açıklayın. Etkileyici okumanın özelliklerinin analizi.	Etkileyici okuma, pedagojik sözlükten sanat kavramının tanımını yazma. Bilim insanlarının anlamlı okumaya ilişkin görüşlerinin özetlenmesi.	9
2	Konuşma tekniği. Hoparlörler. Konuşma tekniği kavramı. Etkileyici okumada konuşma tekniğinin önemi.		1	-	Sesteki işlevini netleştirmek için konuşma organları. Konuşma organlarının nasıl eğitileceğini açıklayın.	Sesin üyelerinin bir özetini yazın. Öğrencinin okuma sırasındaki davranışı.	9
3	Nefes almak. Ton tonu. Ortopedinin anlatımsal okumadaki önemi. Nefes, konuşmadaki özüdür. Solunum türleri. Tonun tonu ve özü. Ortopedi yasaları.		1	1	Konuşma tekniği. İyi bir ton için gereksinimleri tartışın. Ortopedinin temel kurallarının analizi.	Nefes alın, türlerine göre egzersiz yapın. Ortopedinin yasaları hakkında özet yazma.	9
4	Etkileyici okuma araçları. Bir sanat eserinin okunmasında ve anlatılmasında sesin rolü. Tonlama		1	-	Aksan ve türlerini tanımlayın. Vurgunun zorunlu olarak yerleştirildiği koşulları açıklayın.	Bir sanat eserinin okunmasındaki mantıksal dürtünün belirlenmesi (isteğe bağlı). Metinde aksansız heceleri	9

	(kelime müziği) ve anlamlı konuşmadaki anlamı. Aksan ve çeşitleri.				bulun ve cümleyi yazın.	
5	Etkileyici okuma yöntemleri. Gecikme ve çeşitleri. Konuşma hızı, ses seviyesi, güç. Sanatsal öğrenci davranışı.	1	-	Gecikmeyi ve çeşitlerini açıklayınız ve örneklerle açıklayınız.	Sanat eserinden mantıksal boşluğun belirlenmesi. Şiiri okuyun ve duraklamanın ne olduğunu belirleyin.	9
6	Sanat eserinin dili. Çalışmanın çevrimiçi analizi. Eser türleri ve türleri Ses tonunun belirlenmesi, bir eseri doğru okumanın özellikleri. Sanat eserinin dili.	1	-	Sanat eserinin çevrimiçi analizi. Ses tonunu saptar, bir sanat eserini doğru okumanın özelliklerini açıklar.	Sanat eserinin yapısının analizi. "Annemi nasıl seviyorum" konulu bir makale yazın ve analiz edin.	9
7	Okul öncesi çocuklar için hikaye okuma özellikleri. Bir sanat eseri, resim, çizim üzerine yorum. Çocuklara okumanın özellikleri.	1	1	Bir resim, çizim, sanat eserine dayalı yaratıcı bir hikayenin yapısını açıklar.	"Buzağılar", "Mevsimler", "Kış eğlencesi", "Evcil Hayvanlar" konulu hikayenin içeriğinin derlenmesi ve analizi.	9
8	Küçük folklor türündeki eserlerin okunması. Eserlerin tür analizi. Nesir eserlerinin okunmasının özellikleri.	1	-	Nesir eserlerinin okunmasının özelliklerini anlatmak. Çocuklar için bir hikaye, okuma örnekleri.	Okul öncesi çocuklar için hikayeler ve örnekler yazın.	9
9	Bir peri masalı anlatmak. Masal türleri ve yapısı. Hikaye anlatmanın önemi. Masal türleri. Anaokulunda bilmeceler, atasözleri, bilmeceler, atasözleri kullanımı.	1	1	Canlandırılabilir peri masallarını analiz edin. Masalları rollere ayırın. Çeşitli konularda atasözleri, bilmeceler, bilmecelerin içeriğini analiz edin	Her anaokulu grubu için masal seçimi. Okul öncesi çocuklar için atasözleri, bilmeceler, bilmeceler seçimi	9
10	Bir şiir okumak. Şiir okumanın özellikleri. Şiir yapımı. Kazak şiirinde en çok kullanılan şiir ölçütleri. Şiir okumanın özellikleri. Edebi eserlerin görüntülerinin karakterizasyonu. Sanat eserinin karakterizasyonunun içeriği ve yapısı.	1	1	Şiirin etkileyici okuması. Şiirin boyuta göre analizi. Tiyatro türleri, tanımları. Karakterizasyonu açıklayın. Senaryo oluşturma, analiz.	M. Alimbaev'in "Gökkuşağı" şiirinin okunması ve analizi. Tiyatro "Parmak", "Gölge" hakkında bilgi yazın. Senaryo yazmak.	9
	Toplam:	10	5	10	65	90

Yukarıda “Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişim Yöntemleri” adlı çalışmada iletişim alanıyla ilgi bir programa yer verilmiştir. Bu programda dilsel becerileri ve edebiyatı öğrenmeleri hedeflenmiş, bu hedefler doğrultusunda kültürü oluşturan unsurlar olarak görebileceğimiz halkbiliminin de ürünü olarak gördüğümüz edebiyat ürünleri ve dil kullanılmıştır. Programdaki ilk hedefler içerisinde dilsel yeterlilikler yer almıştır. Devamındaysa bu yeterlilikleri geliştirecek dinleme, anlama ve okuma metinlerinden bahsedilmiştir. Söz konusu metinler edebiyat alanından seçilmiştir. Kullanılan türleri şiirler, hikâyeler, masallar ve senaryo metinleri oluşturmuştur. Çocuklara örnek metinler sunulması ve analizinden sonra çocuklardan da benzer metinler oluşturmaları, oluşturdukları metinleri ve diğerlerini kullanarak iletişim alanında yeterlilik kazanmaları istenmiştir. Burada kullanılan metinler kültürün ürünleri olarak yer almış ve öğretmenler devlet politikasına ters düşmeyen, çocuğa istendik davranışları kazandırabilecek metinleri seçmiştir. Bilinçli olarak uygulanan eğitim politikası içinde kültürün yer alması gibi öğretmenler de bu yönde istendik seçimler yapmış ve işbirliği içinde kültür aktarımı gerçekleştirilmiştir.

Kutlanan Özel Gün ve Bayramlardan Hareketle Kültür Aktarımı

Bayramlar ve özel günler devlet tarafından resmi olarak yahut halk tarafından resmîyet dışı çeşitli aktivitelerle kutlanan kültür aktarım ortamlarıdır. Genel olarak bayramlar, her millette çeşitli şekillerde görülen ve kutlanan, toplumun bütün fertlerince kabul edilen aneler olarak karşımıza çıkmıştır. Bireylerin bir araya geldiği, toplumsal bir faaliyetin oluşmasına zemin hazırlayan bayramlar; bireyler ve toplum arası ilişkiyi kuvvetlendiren, milli birlik ve beraberliği oluşturan, çeşitlerine göre inançlara hizmet eden, örf ve adetlerin yerine getirilmesini sağlayan, toplumsal değerleri kuşaktan kuşağa aktaran kültür unsurları olmuştur (Çay, 1997: 5).

Dünyadaki diğer örneklerinde olduğu gibi bağımsızlığın ilk yıllarında devletler öncelikli olarak idari ve ekonomik kurumsallaşmalarını oluşturma yoluna gittikleri için kültürle ilgili unsurlar ise daha sonraki dönemlere bırakılmıştır. Kazakistan’ın bağımsızlık sonrası süreci de benzer bir şekilde olmuştur. Kazak Türkleri milli birliğin sağlanması için tarihi süreç içerisinde temsil etmiş olduğu kültürel kimliğine ait unsurları yeniden toplum hayatına katması gerektiğinin bilincinde olmuşlardır. Sovyet ideolojisi manevi hayatın canlanmasına, milli kabul edilen geleneklerin uygulanmasına yasak getirmiştir. Bağımsız bir devlet olduktan sonra Kazakistan kurumsallaşma sürecini tamamladıkça kendi tarihine, kültürüne ve Kazak Türklerinin birliği için mücadele ederek bu yolda hayatını feda eden kahramanlarının hatırasına sahip çıkmaya başlamıştır. Bu doğrultuda 31 Mayıs “siyasi baskı ve sürgün kurbanlarının anılması günü” kabul edilmiş yine 31 Mayıs 2012 tarihinde 1932-1933 yıllarında yaşanan ve “aşarşılık” yani büyük kıtlığın 80. ve Kazak aydınlarının kırımını yani idam edilmesinin 75. yılı için yapılan anıt açılmıştır. Kazak Türkleri bağımsızlıktan sonraki süreçte Sovyetler Birliği döneminde yasaklanan ve unutturulmaya çalışılan geleneklerini resmi olarak yeniden uygulamaya başlamışlardır. Nevruz bayramının resmi kutlama programına alınması bunun en iyi örneklerindedir (Muqamethanuli, 2011-157-158; İliysova- Sätbay, 2012: 122; Figes, 2011: 136).

Kazakistan’da kutlanan bayram ve özel günler, yeni devlet sisteminin ve anlayışının yerleşmesinde, tarihteki acıya karşı daha güzel bir geleceğin oluşmasında bir araç olarak görülmüştür. Kazakistan, bağımsızlığını ilan

etmesiyle beraber önce tam bir bağımsızlık anlayışı için Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu bayramların birçoğunu değiştirmiştir. Kazakistan, kendi kültürel değerleri ile bağdaşacak, birlik ve beraberliği sağlayacak, devlet ideallerine ve bağımsızlığa hizmet edecek bayramları da "Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Tatiller Hakkında" kanunuyla yasallaştırmış, bu bayram ve özel günlerin Kazakistan'ın gelişiminde önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Söz konusu kanunda bayramlar "ulusal bayramlar", "resmi tatiller" ve "meslek bayramları ve diğer bayramlar" olmak üzere üç grupta belirtilmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2001).

Kanunla yasal dayanağı oluşturulan bayramlar Kazakistan eğitim sistemi için hazırlanan programlarda da yerini almıştır. Programda bu bayramlara yer verilmesi sistemdeki milli özelliği gösterirken bilinçli olarak kültür aktarımına da işaret etmiştir. Eğitim sisteminin her kademesinde yer alan öğrenciler kendi yaşlarına uygun olacak şekilde özel gün ve bayramlarda rol almış, kutlamalara doğal olarak da kültür aktarımına aktif katılımcı olarak hizmet etmiştir. Devletin bu günlerin bir kısmını resmi tatil olarak ilan etmesi (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2001), hafta sonuna gelen bayramın tatilini hafta içine alması ve kutlamaların bu tatillerde yapılıyor olması öğrencilerde farkındalık yaratmıştır.

16-17 Aralık "Bağımsızlık Günü", 1-2 Ocak "Yeni Yıl", 8 Mart "Dünya Kadınlar Günü", 21-23 Mart "Nevruz", 1 Mayıs "Kazakistan Halkının Birlik Bayramı", 7 Mayıs "Anavatan Koruyucuları Günü", 9 Mayıs "Zafer Bayramı", 6 Temmuz "Başkent (Astana) Günü", 30 Ağustos "Anayasa Günü" resmi olarak kutlanan özel gün ve bayramlar arasında yer almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2001). Bu bayramların içindeki "Bağımsızlık Günü", "Nevruz", "Zafer Bayramı", "Başkent Günü" ve "Anayasa Günü" gibi özel gün ve bayramlar bağımsızlığa ve milli kimliğe hizmet etmiştir. Milli kimlik ile kültürün birbirlerinin tamamlayıcısı olduğu dikkate alındığında bu bayramların da kültür unsuru olup eğitim sisteminin her kademesinde kutlanarak kültür aktarımına aracılık etmiştir, bu aracılık görevi okul öncesi eğitim birimlerinde de görülmüş, küçük yaşlardaki çocuklar bu özel gün ve bayramlar aracılığıyla kültür unsurlarıyla da tanışmıştır.

Yukarıda adı sayılan özel gün ve bayramların dışında resmi tatil olarak kutlanmasa da toplum tarafından değerli görülen bazı özel günler vardır. 1 Mart "Teşekkür Etme Günü", "Kazakistan Halkları Dilleri Günü", 31 Mayıs "Siyasi Baskı ve Sürgün Kurbanlarını Anma Günü", 4 Haziran "Kazakistan Sembollerini Anma Günü", 1 Eylül "Bilim Günü", "Aile Günü", "Öğretmenler Günü" ve 15 Kasım "Tenge Günü" gibi özel günlerle milli birlik ve beraberlik duyguları uyandırılmıştır. Sovyetler Birliği'nde kültürel bağların zayıflatılması uğruna uygulanan politikalar 1991 yılında bağımsızlığın ardından yeniden gündeme gelmiş, adı geçen özel gün ve bayramlarla yok edilmek istenen kültür bağları yeniden kuvvetlendirilmiş, bu yoldaki ilk adım ailede daha sonra da okul öncesi eğitim kurumlarında atılmıştır. Böylece çocuklar kültürel unsur olan özel gün ve bayramlarla önce aile hayatında daha sonra da okul hayatında tanışarak onların önem ve gerekliliğini kavramıştır.

Katılımcıların Görüşlerinden Hareketle Kültür Aktarımı

Okul öncesi eğitimde kültür aktarımını ele alan çalışmamızın bu bölümü katılımcıların cevaplarından hareketle hazırlanmıştır. Katılımcılar okul öncesi eğitimle ilişkisi olan öğretmenlerden, velilerden ve öğrencilerden

oluşmuştur. Öğrencilerin yaş dağılımı farklılık göstermiş sadece bu sene okul öncesi eğitim faaliyetlerine katılan öğrenciler değil geçmiş yıllarda ya da çocukluğunda da bu kurumlarda yer alan öğrencilerin de bilgisine başvurulmuş ve kültür aktarım faaliyetlerinin anlık olmadığı, hafızalarda yer edindiği tespit edilmiştir.

Çalışmamıza 28 katılımcı destek vermiş olup söz konusu katılımcılarla iletişim WhatsApp, Instagram ve Google Formlar üzerinden kurulmuştur. Katılımcılar kendi alanlarındaki soruları cevaplamalarına rağmen bir kısmı kişisel bilgiler kısmını boş bırakarak adı, doğum tarihi, doğum yeri ve mesleği gibi bilgilere yer vermemiştir. Katılımcıların bir kısmı da kişisel bilgiler için adını vermeyi yeterli bulmuştur.

Katılımcılara kişisel bilgilerinin yanında okul öncesi eğitimdeki kültür aktarımını tespit etmek adına Kazakistan'da kutlanan özel gün ve bayram adları, özel gün ve bayramların nasıl kutlandığı, okul öncesi eğitim kurumlarında bunların hangilerinin kutlandığı, okul öncesi eğitim kurumlarında hangi edebiyat ürünleriyle karşılaştıkları ve bu ürünlerin adları sorulmuştur. Öğretmen ve veliler de çocuklarından, çocuklar da kendi gözlemlerinden hareketle bu soruları cevaplamıştır.

Okul öncesi eğitimde kültür aktarımını tartışmadan önce 28 katılımcıya da Kazakistan'daki özel gün ve bayramların neler olduğu ve nasıl kutlandıkları sorulmuştur. Katılımcılar, Bağımsızlık Günü, Yeni Yıl, Nevruz, Çocuklar Günü, Zafer Günü, Kadınlar Günü, Erkekler Günü, Başkent Günü, Cumhurbaşkanı Doğum Günü, Anayasa Günü, Birlik Günü, Milli Savunma Günü, Bilgi Günü, Kazakistan Sembolleri Günü, Anneler Günü gibi özel gün ve bayramlar ortak cevapları oluştururken katılımcıların bir kısmı Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'nı da cevapları arasına eklemiştir (K-2, K-3, K-8, K-17, K-24). Burada dini bayramların diğer bayramlar kadar ortak ifade edilmemesinin sebebi Sovyetler Birliği'nin daha önce uyguladığı dinsizleştirme politikasının olduğu düşünülmüştür. Ayrıca Siyasi Baskı Kurbanlarını Anma Günü ve milli bağımsızlık olgusu için kutlama alanına alınan Tenge (para) Günü de sadece bir katılımcının cevapları arasında yer almıştır (K-8).

Katılımcılara yöneltilen ikinci soru bu özel gün ve bayramların nasıl kutlandığı olmuştur. Öğrenciler günümüzdeki ve geçmişteki kutlamaları değerlendirirken veliler bu kutlamaların daha çok aile ile yapıldığını (K-3, K-7, K-8, K-14), farklı yiyeceklerle bu günlere hazırlık yaptıklarını (K-11, K-15, K-20), kutlamanın şenlik havası içinde olduğunu ifade etmiştir. Adı geçen günlerin devlet tarafından resmi tatil olması aile içi ziyaretlerin gerçekleştirilmesini, aile bağlarının kuvvetlendirilmesini, bireylerin kendilerine vakit ayıracak fırsatı bulmalarını da sağlamıştır. Böylece özel güne ve bayrama ait kültür aktarımının yanında aile bağları da güçlenmiştir (K-4, K-12, K-15, K-20). Ayrıca bu günlerde devlet ve çeşitli organizasyonlar tarafından konserler, havai fişek gösterileri, geçitler düzenlenmekte olup katılımcıların bir kısmı bu etkinliklere çocuklarıyla katıldıklarını da ifade etmiştir (K-2, K-10, K-20, K-24). Bayram kutlamalarında sokakların yapısına, eğitim kurumlarındaki kutlama durumlarına ve yapılan yemek adlarına yer veren katılımcının bayramların nasıl kutlandığına verdiği cevap şöyledir (K-20):

"Bağımsızlık Günü'nü evde kutlamıyoruz. Bizim için, bir gün kapalı olarak ilan edilen bir tatil. Dinleniyoruz ya da kişisel işleri bitirmeye çalışıyoruz. Genellikle şehir sınırları içinde, tatil arifesinde"

merkez sokaklara bayraklar asılıyor, yerel kanallarda belgeseller, özel programlar gösteriliyor. Eğitim kurumlarında açık sınıf saatleri, vatansever konserler düzenleniyor.

Ülkemizde Nevruz tatilinde her bölgede birçok etkinlik düzenleniyor. Ulusal oyunlar, konserler, fuarlar düzenleniyor. Nevruz için mutlaka boursak hazırlanıyor. Şehirde, merkezde yaratılan yurtları görmeye yürüyüşe çıkıyoruz.

8 Mart tatilinde, küçük çocuklar anneleri için anaokulunda bir konsere hazırlanıyorlar. Öğrenciler sınıfta kızlar için hediyeler hazırlıyor. İşyerinde şenlikli bir ruh hali ile hediyeler dağıtılıyor, dilekler dile getiriliyor. Aile içinde de kutlanıyor. Anneme tatil için bir hediye yapıyoruz, çiçek alıyoruz. Masaya bir pasta, sıra dışı bir yemek hazırlıyoruz. Telefonla tüm kız kardeşleri tebrik ediyoruz.

Her aile 31 Aralık'ta şenlikli yemekler ve salatalar hazırlıyor. Bu tatil için hazırlık erken başlıyor. Gerekli yiyecek ve hediyelerin bir listesi önceden derleniyor. Noel ağacı koyulup Rusya ve Kazakistan başkanlarının tebrikleriyle Yeni Yıl'ı kutluyoruz. Tatil masasında ailemle buluşuyoruz. Gece saat 00.00'dan sonra komşularımızın selamlarını izliyoruz. En yakın akrabalarımızı ve arkadaşlarımızı telefonla tebrik ediyoruz.”

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru da çocukların kutladığı özel gün ve bayramların adları olmuştur. Önceki soruda yer alan özel gün ve bayram adları bu soruya da cevap olarak verilmiştir. Özel gün ve bayramların nasıl kutlandığı sorusuna verilen cevaplarda çocukların ve öğretmenin işbirliği içinde hareket ettiği, öğrencilerin birkaç gün ya da birkaç hafta öncesinden görevlendirildiği, şiirler ve şarkıların söylendiği, yarışmaların, spor oyunlarının ve çeşitli etkinliklerin düzenlendiği, aileler tarafından özel günler için özel yemekler yapıldığı ifade edilmiştir (K-1, K-2, K-3, K-4, K-9, K-11, K-12, K-16,K-23). Çocuklar hem ailenin hem de öğretmenlerin desteği ile bilinçli bir şekilde hazırlanmış, bayram için özel elbiseler seçilmiş, öğretmenler öğrencilere şiir ve şarkı ezberlettiği gibi çeşitli oyun ve dansları da öğreterek öğrencileri kutlamalara hazırlamıştır (K-15).

Okul öncesi eğitimde kültür aktarımının varlığını görmemizi sağlayan diğer başlık, öğretimde materyal olarak kullanılabilen edebi ürünler olmuştur. Çocuğun eğitim esnasında masal ve hikâye dinleyip dinlemediği, şarkılar söyleyip söylemediği ve bunların adlarının neler olduğu sorulmuştur. Katılımcılardan gelen cevaplar ortaklık göstermekle beraber diğer cevapların arasında yer almayan masal, hikâye ve şarkı adına da rastlanmıştır.

Okul öncesi eğitimde çocuklara anlatılan masalların başında alfabetik sıraya göre “Akşakar”, “Aldar Köse”, “Alpamis Batır”, “Altın Balta”, “Altın Saka”, “Boursak”, “Bitkiler ve Gökkuşakları”, “Er Töstik”, “Japon Balığı”, “Kılıçdaroğlu”, “Kırmızı Başlıklı Kız”, “Neden Kuşlar Konuşamıyor”, “Pamuk Kız”, “Samruk Kuşu”, “Üç Küçük Domuz”, “Üç Tembel”, “Yedi Oğlak” masallarıyla genel peri masalları yer almıştır (K-1, K-2, K-3, K-4, K-6, K-11, K-15, K-16, K-17, K-18, K-20, K-21).

Okul öncesi eğitimde kullanılan ve kültür aktarımı için değerlendirebileceğimiz bir diğer malzeme de hikâyeler olmuştur. Katılımcılara hikâyeleri sordüğümüzda destan, efsane ve masal adlarına da yer verdikleri, tam tür

konusunda bir ayırım yapılmadığı tespit edilmiştir. “Agugay”, “Akbakay”, “Akbayan”, “Alaş Han”, “Aldar Köse”, “Alpamiş”, “Altın Saka”, “Asan keder Jeruyık Arıyor”, “Atameken”, “Bir çocuk”, “Civciv kaz”, “Dev”, “Dudaray”, “Elim Ay”, “Er Töstik”, “Ertarğın”, “Haydi”, “Hazret Sultan (Hoca Ahmet Yesevi)”, “Koja Nasır (Nasreddin Hoca)”, “İlgay”, “İskender”, “Japon balığı”, “Kambar Batır”, “Kel Çocuk”, “Kerkula Atlı Bir Kendebay”, “Koblandı Batır”, “Korkut Ata”, “Oğuz Kağan”, “Pamuk Kız ve Kedi”, “Şora Batır”, “Siyah Georges”, “Topal Kulan” ve “Ukilim-Ay Damat” adlı anlatılar katılımcılar tarafından en çok örnek verilen hikâye adları olarak karşımıza çıkmıştır (K-2, K-8, K-13, K-15, K-17, K-20, K-27). Aynı katılımcılar bunların bir kısmını masallar için de söylemiş, bazı katılımcılar bunların efsane ve destan şeklindeki hikâyeler olduğunu belirtmiştir.

Sorularımız içinde yer alan ürünlerden sonuncusu şarkı olmuştur. Şarkı hakkında çok fazla cevap gelmemekle beraber okul öncesi eğitimde daha çok çocuk şarkıları ve milli marşların öğrenildiği ifade edilmiştir (K-4). Farklı şarkı adlarına da yer verilmiştir.

Öğretmen, veli ve öğrencilerden oluşan 28 katılımcının, yönelttiğimiz sorulara verdikleri cevaplar okul öncesi eğitim kurumlarında kültür aktarımının olduğunu, bu aktarımda özel gün ve bayramlar için yapılan faaliyetlerin de rol oynadığı görülmüştür. Yine okul öncesi eğitimde çocukların çeşitli beceriler kazanması amacıyla okunan ve ileriki dönemlerde okutturulan masal ve hikâyeler de kültür aktarımında rol oynamış ve kültür taşıyıcıları olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle “Aldar Köse”, “Alpamiş Batır”, “Hazret Sultan”, “Hoca Nasır (Nasreddin Hoca)”, “İskender”, “Kel Çocuk”, “Korkut Ata” ve “Oğuz Kağan” anlatıları Anadolu coğrafyasından da bildiğimiz, içindeki öğeleriyle Türk kültürünü aktaran anlatılar olarak karşımıza çıkmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kazak eğitim sisteminin ilk dönemleri medreselere dayanmış olup Çarlık Rusya döneminde medreseler kapatılarak Rus okulları açılmak istenmiş, Çarlık Rusya’dan sonra daha ılımlı gibi davranan Sovyetler ile yeni politikalara maruz kalan Kazak eğitim sisteminde hedef, içerik, yöntem değişikliklerinin yanında alfabe ve dil değişiklikleri de uygulanmıştır (Zhumasheva, 2018; Gömeç, 2011). Sovyetler Birliği’nin uyguladığı eğitim politikasıyla Rusça eğitim ön görülmüş, 1926 Bakü Kurultayı ile önce Latin alfabesi değişikliği yaşanmış yine Sovyetler Birliği’nin Türk birliğini engellemek amacıyla uyguladığı bir politika olarak bütün Türk devletlerine onların bağımsızlıkları düşünülüyormuşçasına ayrı ayrı Kiril alfabeleri verilmiştir (Buran, 2011).

Dil ve alfabeden önce bahsettiğimiz değişiklikler hedef, içerik ve yöntem olmuştur. Kazak eğitim sisteminin hedefi, bütün eğitim sistemlerinde olduğu gibi istendik yönde davranış değişikliği oluşturarak idealize edilen insan tipini yetiştirmek olmuştur. Farklı politikalara maruz kalan Kazak eğitim sisteminde Çarlık Rusya dönemlerinde Hristiyanlaştırmaya yönelik hedefler eğitimi etkilemiş, hedefle doğru orantıda içerikler ve yöntemler oluşturulmuştur. Çarlık Rusya’dan sonra eğitimi etkileyen yapı Sovyetler Birliği olmuştur. Sovyetler Birliği, idealize ettiği “Sovyet insanı”nı yetiştirmek için pek çok unsuru araç olarak kullanmış, temel araçlardan biri de eğitim olmuştur. Sovyetler Birliği kendi politikaları doğrultusunda dinsizliği ve geleneksel kültürel bağlardan ayrılmayı bir eğitim politikası olarak yürütmüştür. Sovyetler Birliği’nin eğitim hedefleri ile ateizm ve Rusça dersleri ağırlık kazanmış, milli kültürü hatırlatan dersler, derslerle beraber masal, hikâye, destan gibi milli

kültürün oluşması ve gelişmesine temel teşkil eden materyalleri kullanmak ve bu konularda çalışma yapmak yasaklanmıştır.

Kazakistan eğitim sistemi, Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'nden sonra kendi esas yapısını kazanmak için 1991 yılındaki bağımsızlığı beklemiş, bağımsızlıkla beraber yasal temelleri oluşturularak devlet politikalarıyla uyumlu bir şekilde milli kültür bilinci yüksek vatandaş yetiştirme amacına yönelik içerik ve yöntem oluşturulmuştur. Günümüz Kazakistan eğitim sistemi, daha milli temeller üzerine kurulmuştur. Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'ndeki geleneksel bağları yok etme, dinsizleştirme, yalan tarih anlatma durumları (Kalenderoğlu, 2011: 170-197; Temur, 2011: 29-67) ortadan kaldırılmıştır. Milli birlik ve beraberliği oluşturacak, geleneksel bağları kuvvetlendirecek içerik ve yöntemler oluşturulmuş, Sovyetler Birliği'nin oluşturmak istediği "Sovyet insanı"na karşı milli kimlik ve kültür algısı yüksek Kazak vatandaşını oluşturulmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda Sovyetler Birliği'nin tek tipe bürümek istediği öğrencilere farklılaşma imkânı sunulmuş, kendi alanlarına yönelmeleri için çalışmalar yapılmış, kişisel gelişimleri yanında sosyalleşmeleri ve topluma kazandırılmaları da hedeflenmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2016).

Kazakistan okul öncesi eğitim programında devletin idealize ettiği vatandaş tipinin oluşturulması adına ilk adımlar atılmış, eğitim sisteminde yer alan programlarla hem bireylerin kişisel yeterlilik kazanmaları hem de toplum ve devlete yararı olacak nitelikli bireyler olmaları amaçlanmıştır. Ailesinden sonra ilkökul kademesine başlamadan önce okul öncesi eğitimle tanışan çocuk burada çeşitli alanlarda gelişim göstermiş, bu alanları "sağlık", "iletişim ve dil", "bilgi", "yaratıcılık" ve "sosyal" alanlar oluşturmuştur (Inforuk, 2016). Beş alanın incelenmesiyle "sağlık" ve "bilgi" alanlarının kültürel aktarımda çok etkin olmadığı fakat ön koşul olarak onların gerçekleşmesini etkileyen faktörleri içerdiği tespit edilmiştir. "iletişim ve dil", "yaratıcılık" ve "sosyal" alanlar ise doğrudan kültür aktarımıyla ilişkilendirilmiş, bu alanlara yönelik belirlenen hedeflerde, kullanılan yöntem ve içeriklerde kültür ürünlerine rastlanmıştır.

Çalışmamızda yer alan 28 katılımcı; okul öncesi eğitimde kutladıkları özel gün ve bayramların neler oluşu, bu özel gün ve bayramları nasıl kutlandığı, eğitim sürecinde hangi edebi metinden ya da folklor ürünlerinden yararlandıkları sorularına cevap vermiştir. Verilen cevaplarda yasal temelleri olan tatillerin okullarda kutlandığı, toplum tarafından önemli görülen özel gün ve bayramlar için törenlerin yapıldığı, tören ve kutlamaların sadece okulla sınırlı kalmayıp aile ortamında da devam ettiği, öğretmenlerin kutlamalar için aile ve çocukla işbirliği içinde çalıştığı, çocukların çeşitli görevlerle kutlamalara etkin olarak katıldıkları, yaşları ilerlese de geçmiş dönemde yaptıklarını hâlâ unutmadıkları görülmüştür.

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenler tarafından bilinçli şekilde kullanılan masal, hikâye, destan, şarkı gibi ürünler ve oynanan oyunlar da kültür aktarımında görev almış, milli özellikler taşıyan metinlerin okunması ve okutulmasıyla ortak kültür ve tarih bilinci küçük yaşlarda oluşturulmuştur. Ayrıca milli özellik gösteren ve Anadolu sahasında da adına ve benzer örneklerine rastladığımız Türk halk edebiyatı metinlerinin ortak kültürel geçmişe ve kaynağa işaret ettiğini bundan dolayı da Türk dünyasında eğitim sisteminde kullanılan metinlerin içeriklerinin de geleneksel kültürü aktarmaya elverişli olduğu dikkat çekmiştir. Katılımcıların bir kısmının

cevabında seçilen metinlerin devlet politikasıyla ve okul yönetimiyle ilişkili olduğu da yer almış bu da eğitim sisteminin bir devlet politikası olduğunu, devletin eğitim ile idealize ettiği Kazak vatandaşını yetiştirmede eğitimi kullandığı ve yetiştirme sürecindeki materyallerin bir kısmını da kültür unsurlarının oluşturduğu görülmüştür. Çalışmamızda incelediğimiz okul öncesi eğitim alanında da devlet politikaları uygulanmış, kültür aktarımı ve istenen davranışları kazandırmadaki adımların küçük yaşlarda başlatıldığı dikkat çekmiştir.

ÖNERİLER

Okul öncesi eğitim kurumlarında var olan kültür aktarımının boyutunu tespit edebilmek adına bir eğitim öğretim yılını kapsayacak inceleme yapılabilir. İnceleme esnasında öğretmen, öğrenci, program ve materyal değerlendirmesi yapılarak, halkbilimi ve pedoloji uzmanlarının işbirliğinde hem öğrencilerin seviyesine uygun hem de kültür aktarımını gerçekleştirecek programlar hazırlanabilir. Ayrıca Türk dünyasında ortak kültürel geçmişin bir göstergesi olarak karşılaşılan Türk halk edebiyatı ve kültürüne ait unsurların okul öncesinden itibaren kullanılmasıyla birlikte erken yaşlarda ortak geçmiş, ortak kültür, akraba ve soydaş birliğine vurgu yapılarak aidiyet duygusu geliştirilebilir. Günümüzde Türk dünyası ortak ders kitaplarının az da olsa kullanılmaya başladığı bir dönemde bunun hazırlayıcısı olarak okul öncesi dönem dikkate alınabilir. Programlarda kullanılacak, öğretmen ve velilerin hedefleri gerçekleştirmesine yardımcı olacak, öğrencilerine okuyabilecekleri masal, hikâye, destan, türkü gibi içeriklerin yer aldığı yazılı ve sesli materyaller oluşturulabilir.

İçinde bulunduğumuz dönem teknoloji çağı olarak görülmekte, hayatın içinde var olabilecek pek çok şey teknolojinin içinde de yer almaktadır. Çocuklar da dâhil olmak üzere herkesin rahatlıkla eriştiği ve her alanda kullandığı internet alanı da kültür aktarımı konusunda ele alınabilir, okul öncesi eğitimde kültür aktarımı konusunda destekleyici materyaller sunan eğitim siteleri incelenebilir. Eğitim sitelerinde yer alan içerikler kültür aktarımı boyutunda değerlendirilebilir. Bu sitelerin hazırlanıp öğrenciye ulaşmasına kadar çeşitli basamaklarda rol alan görevlilerle bir anket yapılarak bu katılımcıların kültür aktarımındaki rolleri ve farkındalıkları tespit edilebilir. Yapılan bu çalışmalardan sonra özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında yer alacak öğrencilerin kolayca erişebileceği, erişmesi sonucu anayasa temellerine aykırı olmayan ve “Eğitim Hakkında” kanunuyla örtüşecek, milli eğitim sistemindeki hedeflere ulaştıracak içeriklere sahip oyun ve etkinliklerin yer aldığı eğitim siteleri oluşturulabilir.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Makalenin etik kurul izni Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 02 sayılı kararı ile alınmıştır.”

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50’dir.

KAYNAKÇA

- Adilbayev, A. (2002). Çarlık döneminde Kazak topraklarında yürütülen Ruslaştırma faaliyetleri. *Bilig*, 23, 67-90.
- Alpay, İ., & Beylur, S. (2020). *Türk devletlerinde din-devlet ilişkileri ve din eğitimi (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, Türkmenistan)*. Akademisyen Kitabevi.
- Bolatova, A. (2019). *Sovyetler birliği döneminden günümüze Kazakistan eğitim sistemi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Buran, A. (2011). *Kurşunlanan Türkoloji*. Akçağ.
- Çay, A. (1997). *Hıdırellez "kültür-bahar bayramı"*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Demirci, H. (2020). İlk dönem Kazakistan Cumhuriyeti'nde milliyetçilik ve millî kimlik (1991-2019). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 321-342.
- Dilek, İ. (2019). Türk dünyası edebiyatında repressiya. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 48, 27-81.
- Eren, A., & Aleskerli, A. (2005). *Yeni anayasalar: Bağımsız devletler topluluğu ve Baltık cumhuriyetleri anayasaları*. TİKA.
- Ermanova, M. N. (2017). Qazaqstanda mektepke deyingi bilim berüv uyımdarınıñ damuv tariyhi. *Qazaqstanda Mektepke Deyingi Bilim Berüvdiñ Ğasırlıq Tariyhi Şejiresi*, 15-21.
- Figes, O. (2011). *Karanlıkta fısıldaşanlar-stalin rusyasında özel yaşam* (N. Elhüseyni, Çev). Yapı Kredi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1970). *Türkçülüğün esasları*. Devlet Kitapları.
- Gömeç, S. (2011). *Türk cumhuriyetleri ve toplulukları tarihi*. Akçağ.
- Güngör, E. (2020). Ortaçağ bozok türk şehri: Arkeolojik kazılar ve buluntular. *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 237-253.
- Hayit, B. (2004). *Türkistan devletlerinin millî mücadeleleri tarihi*. TTK Yayınları.
- İliyasova K.M., & Sätbay, T. A. (2012). Aşarşılık akikatın jañaşa serdelew, *Memeleket Tariyhi*, 3, 122-14.
- İnforuk. (2010). <https://infourok.ru/mektepke-deyingi-mekemeni-zerek-bala-badarlamasi-1872191.html>. (Erişim tarihi: 16.06.2021).
- İnforuk. (2016). <https://infourok.ru/biz-mektepke-baramiz-badarlama-1323059.html>. (Erişim tarihi: 16.06.2021).
- İşinibilir Y.(2010). *Halkla ilişkiler kültür ilişkisi örnek olay: Akyazı belediyesi halkla ilişkiler faaliyetleri kültür ilişkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Kalenderoğlu. İ. (2011). *Sovyet dönemi Türkmen folkloru*. Kurgan/ Edebiyat Yayınları.
- Kaplankıran, İ. (2017). Kazakistan cumhuriyetinde eğitim sisteminin tarihî seyri ve günümüzdeki yapısı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), 31-47.
- Kara, A. (1997). *Kazakistan'da 1986 Almatı olaylarının içyüzü ve etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Karabulut, F. (2009). İktidar ve meşrulaştırma mücadelesinin odağı orta Asya: Sovyetlerin dil ve eğitim politikaları. *Bilig Dergisi*, 50, 64-95.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2001). "Kazakistan cumhuriyeti'nde tatiller hakkında". https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z010000267_ (Erişim tarihi: 11.06.2021).
- Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2007). "Eğitim hakkında". https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (Erişim tarihi: 11.06.2021).
- Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2012). "Kazakistan cumhuriyeti'nde standart okul öncesi eğitim ve öğretim müfredatının onaylanması hakkında". <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1200008275>. (Erişim tarihi: 11.06.2021).
- Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2016)"Okul öncesi eğitim ve öğretimin standart müfredatının onaylanması hakkında". <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235> (Erişim tarihi: 11.06.2021)
- Komekov, B. (2007). Kazak terimi hakkında. *Kazakistan Tarihi-Makaleler* (45-53). TTK Yayınları.
- Muqamethanulı, N. (2011). *Ulttiq ideya-otandastardıñ tävelsiz qazaqstannıñ iygiligi jolında birigüv faqtarı*. (T.A. Mamaşev (Ed.). Halıqarılıq Ğıl. Teor. Konf. Materialdarı, Almatı, 14 Qırküyek 2011, Atajurt Baspası 157-162).
- Onay, Y. (2002). *Rusya ve değişim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Özkan, İ. (2009). Halk edebiyatı ve millî kimlik. *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan*, 2, 75-97.
- Qurmanalina, Ş. H., Muqanova, B. J., Ğalimova, A. V., & İlyasova, R. K. (2007). *Pedagogiyka*. Foliant Baspası.
- Rusnauka. (2016). http://www.rusnauka.com/22_ADEN_2016/Pedagogica/3_211476.doc.html. (Erişim tarihi: 13.06.2021).
- Tak To Ent Metodik Kumbara. (2009). <https://tak-to-ent.net/load/111-1-0-1108>. (Erişim tarihi: 11.06.2021).
- Temur, N. (2011). *Folklor ve ideoloji*. TKAE Yayınları.
- Turhan, T. (1969). *Kültür değişmeleri*. Milli Eğitim Basımevi.
- Uçar, F. (2007). *Dış Türklere: Türk dünyası'nın parlayan beş yıldızı: orta Asya Türklüğünün tarihsel ve kültürel yapısı*. Fark Yayınları.
- Yeşil, Y. (2015). *Türk sözlü anlatılarında şekil değiştirme*. Kalem Kitap Yayınları.
- Yeşildal, Ü. Y. (2019). Küpe motifinin kültür değişimi kuramları bağlamındaki yolculuğu. *Milli Folklor*, 31(124), 189-201.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, D., (1998). *Türk bitigi*, Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, S. (2018). Bağımsızlık sonrası dönemde Kazak kültürünün korunmasına yönelik çalışmalar. *Türk Cumhuriyetlerinde Bağımsızlık ve Devlet İnşa Süreci* (293-308). Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Yorulmaz, O. (2013). *Kazak Türkleri ile çarlık Rusya arasındaki ilişkiler: başlangıcından hanlığın feshine kadar*. TTK Yayınları.
- Zhumasheva, U. (2018). *Sovyet sonrası dönemde Kazakistan'da milli eğitim politikası* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.